

ІМІГРАНТКИ В УКРАЇНІ: ДОСТУП ДО РИНКУ ПРАЦІ ТА ІНТЕГРАЦІЯ ДО СУСПІЛЬСТВА

У 2019 році аналітичний центр CEDOS провів якісне соціологічне дослідження проблем доступу іноземок-іммігранток до українського ринку праці. У цьому документі викладено його основні результати та рекомендації органам влади.

В Україні немає таких сфер зайнятості, де працювали б виключно або переважно жінки-мігрантки (наприклад, домашня праця). Як жінки, так і чоловіки-мігранти в Україні часто працюють у неформальному секторі: на вуличних ринках, в етнічних кафе, готелях чи кол-центрах. Вирватися за межі цих досить закритих, часто етнізованих осередків ринку праці вдається далеко не кожній. Що заважає жінкам, які переїжджають до України, мати такі ж можливості професійної мобільності, які мають тут українські жінки?

Однією з цілей Стратегії державної міграційної політики до 2025 року є перегляд політики в сфері тимчасової та постійної міграції до України. Правила в'їзду й отримання дозволу на проживання в Україні все ще залишаються незгодженими з економічною та демографічною політикою держави.

МЕТОДОЛОГІЯ

- 14 інтерв'ю з представницями/-ками громадських та релігійних організацій, етнічних спільнот, органів влади;
- 16 біографічних інтерв'ю з фокусом на зайнятості з іноземками, які переїхали до України та планують тут проживати надалі, що працюють у сферах вуличної торгівлі, обслуговування, у закладах харчування, а також з іноземками, які працюють у колективах, що переважно складаються з місцевого населення, або займають високі посади.

ЧИ МОЖНА ВИРВАТИСЯ ЗА МЕЖІ РИНКУ?

Ханья¹ працює у кіоску, продає різні побутові товари, одяг. На її робочому місці стоїть дитяче ліжечко, де проводить час її трирічний син, коли хворіє та не може ходити у дитячий садок. Ханья з Пакистану. Вона приїхала до України, тому що вийшла заміж. Зараз вона розлучилася. Тепер вона самостійно забезпечує себе та свого сина. Вона не планувала працювати на ринку в Україні, адже до переїзду вона 8 років працювала у банку. Невдовзі Ханья відкриє свій бізнес. Але чи вдасться їй вийти за межі ринку?

Працювати на ринку – це найпростіший спосіб знайти засоби до існування у разі незнання мови та браку контактів з місцевими. Разом з тим, це найгірший спосіб інтегруватися.

Ринки та інфраструктура навколо них, де працюють мігрантки/-ти, є досить закритим, часто етнізованим, осередком ринку праці. На ринках мігрантки/-ти мають погані умови праці, нерідко стикаються з тиском з боку роботодавці/-ця. Водночас можливості професійної мобільності на ринку мінімальні. Навіть маючи високу кваліфікацію, мігрантки, які потрапляють

¹Усі персонажі – збірні образи, які об'єднують історії кількох реальних інформанток нашого дослідження.

на ринки, майже не мають шансів вийти за його межі в майбутньому. Таким чином, робота на ринках не сприяє вивченню мови, і загалом інтеграції до суспільства.

БРАК ПРАВА ПРАЦЮВАТИ

Айша – біженка. Раніше вона працювала викладачкою фізики та математики, викладала англійську молодшим класам. Вже три роки вона чекає, поки міграційна служба та суди розглянуть її справу. Треба якось виживати, підтримувати сім'ю. Вона знайшла роботу в кафе, неофіційну. Миє посуд і прибирає. Айшу не хотіли брати на викладацьку роботу, тому що довідка про звернення за захистом не є ідентифікаційним документом, а щоб працевлаштувати її офіційно, роботодавці/-цю потрібно було би сплачувати зарплату, значно вищу за середній рівень в Україні.

Робота у неформальному секторі часто є результатом того, що жінка або чоловік довгий час не мали права працювати через їхній правовий статус. Спеціальної політики, яка регулювала б зайнятість шукачок/-ів притулку під час розгляду заяви, немає. Проблема існує і для іноземних студенток/-ів, яким законодавством не дозволено працювати під час навчання. У подальшому таким мігранткам/там складно почати працювати за спеціальністю.

ДИСКРИМІНАЦІЯ ЗА ЕТНІЧНИМ ПОХОДЖЕННЯМ

Колись чоловіка Айгуль покликали на роботу в Україну. І в самої Айгуль був великий управлінський досвід. Остання посада до переїзду в Україну – директорка з розвитку у великій комерційній компанії. Перш ніж переїхати в Україну, вона вивчила українську. Але тут вона почала з помічниці директора, допомагала організовувати зустрічі, прибирала за гостями. Довелося зламати гонор. Роботу відповідно до кваліфікації вона знайшла, але не одразу. Тривалий час відмовляли. Айгуль довго не могла зрозуміти чому. Але коли її донька пішла в школу, її почали обзивати "китайзою".

Мігрантки з вищими стартовими умовами, професійними контактами, знанням мови справді досягають успіхів у роботі у порівнянні з жінками, які

працюють на ринках. Але далеко не всім із них вдається знайти роботу за межами компаній, створених іноземками/-цями з їхньої країни чи регіону. Причиною часто стає дискримінація за етнічним походженням.

ГРОМАДСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ СПРАВДІ КОРИСНІ

Більшість успішних прикладів, коли жінка могла вийти за межі етнізованих сфер зайнятості, були пов'язані з допомогою громадських організацій, які опікуються біженками/-цями. Натомість інші мігрантки, які нерідко опиняються в Україні в скрутних умовах, не отримують підтримки ні з боку громадських організацій, ні з боку держави.

Рекомендації:

- ◆ **Узгодити імміграційну політику з потребами ринку праці та демографічними викликами.**

З огляду на старіння населення й еміграційні процеси, слід прагматичніше підходити до використання потенціалу іноземних працівниць/-ків. Необхідно розглянути можливості запровадження більш гнучких умов надання дозволу на працевлаштування тимчасових мігранток/-ів для представниць/-ків затребуваних професій, а також членів сімей мігранток/-ів. Переглянути квотний принцип надання дозволу на імміграцію в Україну.

Забезпечити можливості реалізації людського капіталу мігранток на українському ринку праці.

Тривала робота на низькокваліфікованих роботах і низькі можливості професійної мобільності призводять до знецінення людського капіталу. Запровадження комплексної програми інтеграції, яка включала б орієнтаційні курси, вивчення мови, цільову допомогу в пошуку роботи, короткострокові програми професійного стажування дозволить розширити можливості професійної реалізації мігранток/-ів в

Україні. Надання адресної допомоги з працевлаштування жінкам, що враховувала б особливості їхньої зайнятості, дозволить їм більш ефективно реалізовувати свій трудовий потенціал в Україні.

- Удосконалити процедури надання дозволу на перебування та проживання. Зокрема розширити доступ до ринку праці для шукачок/-ів притулку, студенток/-ів.**
- Посилити роль громадянського суспільства у наданні підтримки всім вразливим групам мігранток/-ів.**

Досліджував аналітичний центр CEDOS у рамках "Ініціативи з розвитку аналітичних центрів в Україні", яку виконує Міжнародний фонд "Відродження" в партнерстві з Ініціативою відкритого суспільства для Європи за фінансової підтримки Посольства Швеції в Україні.

